

דף יד

'אבדה לו אבידה ערב הרגל, כיון דאניס מותר...'. מכאן יש משמעות שהנמנע מדבר מצוה בגלל הפסד ממוך, אינו נידון כמזיד אלא דומה לאנוס. כן הוציא מכאן ומעוד מקומות בתרומת הדשן (ה) לענין מי שבגלל הצלת ממונו לא התפלל מנחה, שיכול להתפלל תפילת תשלומין ואינו נידון כמזיד.

'איזורו מוכיח עליו'. רש"י מפרש שניכר הדבר בשעת הכיבוס כשפושט חלוקו. [ויש לפרש שעל ידי רגילותו תמיד בשעת כיבוס בגדו שאזורו חגור על מקטורנו, נתפרסם הדבר שאין לו אלא חלוק אחד, ולפי שהדבר קרוב להיות מפורסם בלאו הכי די בזה שלפעמים אזורו מוכיח עליו להתיר לו לכבס. ולפי סברא זו יש מקום לומר שגם כהיום שאין לנו סימן זה (כמו שאמרו תוס' תענית כט:) אעפ"כ דבר כזה הוא מתפרסם כשאין לו לאדם אלא חלוק אחד. וזה מיישב מה שהפוסקים השמיטו תנאי זה, וכמו שהאריך בזה בבית יוסף סי' תקל"ד. וכעין זה כתב הלבוש שם עי"ש. 'חדושים ובאורים'].
ויש מפרשים שמי שאין לו אלא חלוק אחד תופר את אזורו בחלוקו, שלא כמי שיש לו כמה חלוקים שמעביר את אזורו מחלוק לחלוק ואין תופרו אליו (ערש"י חולין קח. תוס' תענית כט:).

'רבי יהודה אומר: הבא ממדינת הים לא יגלה מפני שיצא שלא ברשות... לא נחלקו אלא להרויחא'. הראב"ד פירש, וכן מוכח בירושלמי, שלא נחלק רבי יהודה אלא ביוצא מארץ ישראל לחוצה לארץ שיצא מהארץ ללא רשות חכמים. וכן מסתבר שלולא כן לא היה קורא רבי יהודה את היוצא להרויחא 'שיצא שלא ברשות', שהרי כן היא דרך התגרים. ועוד יש להוכיח ממה שאמרו בגמרא 'אלא למוזנות – הא אמרת דברי הכל מותר' והיאך היה עולה על הדעת שרבי יהודה קורא יציאה למוזנות 'שלא ברשות' – אבל לפי הירושלמי ניהא שיציאה לחו"ל אף למוזנות סלקא דעתיה שמחשיב רבי יהודה 'שלא ברשות' (רא"ש).

'כל אלו שאמרו מותר לגלח במועד מותר לגלח בימי אבלו' כגון שבא ממדינת הים ומצא אבלות בתוך ביתו, מותר לגלח בתוך ימי אבלו (נמוקי יוסף). ולהלן (יז:) פרשו בגמרא שמדובר במי שתכפוהו אבליו בזה אחר זה כגון שמת לו מת תוך ל' לאבלותו, וימי השבעה נמשכים עד לאחר שלשים יום, ולכן התירו לו לגלח ולכבס כרגיל ואף בתוך השבעה (עפ"י או"ז, מובא בהגהות אשר"י להלן).

(ע"ב) 'נמצאת אבילות נוהגת בקטן'. הקשה בספר שפת אמת הלא יש לחלק בין מעשה אבילות כגון קריעה וכד' שהקטן פטור, למניעת דבר שמחה כגון גילוח שזה אפשר שנוהג אף בקטן. ויש לישב על פי מה שכתב בספר זכר יצחק (ח"ב סוס"י ז) שגדר דין אבילות מהתורה – מצוה ולא איסור. ואף כשעושה מעשה כגון שנועל סנדל וכד' אינו נחשב כעובר ב'קום ועשה' אלא הריהו מבטל מצות אבילות. ולפי זה מובן שלא חילקו בין קום-ועשה לשב-ואל-תעשה בקטן, ואין זה דומה לשאר איסורים בתורה שאסור לספות לקטן בידיים גם כשלא הגיע לחינוך (וע"ע בהדושי רעק"א להלן כג בשם תפארת למשה, בגדדי דיני אבילות שבקום-ועשה ושבשב-ואל-תעשה).

בקושי הגרעק"א בגליון הש"ס – ע' גליונות קהלות יעקב; אבי עזרי הלכות יום טוב ז, יט.

'אי אבילות דמעיקרא הוא, אתי עשה דרבים ודחי עשה דיחיד'. יש מפרשים 'עשה' כפשוטו – מצות עשה דאורייתא. ואף על פי ששבעת ימי אבילות אינם מהתורה, אבילות יום אחד מדאורייתא. ומה שאמרו שאפילו באבילות דמעיקרא יש 'עשה דיחיד' ברגל – היינו כמאן דאמר אנינות לילה דאורייתא כלומר גם בלילה שלאחר הקבורה חלים דיני אנינות מהתורה והוא הדין אבילות, ועל כן אם מת בערב הרגל, נוהג בלילה החג דין אבילות מהתורה. ואולם להלכה אנו נוקטים אנינות לילה דרבנן כמו שמשמע מכמה מקומות (עפ"י רי"ף רמב"ם בה"ג, וכן הביאו הראשונים בשם רש"י (שעל הרי"ף) ועוד. וכן הוכיח החינוך (רסד) מכאן שאבילות יום ראשון דאורייתא).

ויש ראשונים שנקטו שבעת ימי אבילות מדאורייתא. והרי"ף דחה שיטה זו. ובמנחת חינוך (רסד, ל) הראה מקור לשיטה זו בתוספתא. ואפשר שהוכיחו שיטתם מסוגיותנו כי סוברים שליל ראשון של חג אין בו חיוב שמחה דאורייתא [וכן נקטו כמה אחרונים – ע' במובא בפסחים עא] ואם כן צריך לפרש מה שאמרו עשה דרבים דוחה עשה דיחיד היינו לאחר ליל ראשון ומוכה שגם אז יש אבילות דאורייתא, אעפ"י שמת קודם הרגל. וכבר העיר בשאגת אריה (סח) שמסוגיותנו מוכח שיש חיוב שמחה דאורייתא בליל יום טוב ראשון.

והראב"ד פירש 'עשה' דאורייתא לענין גיהוץ ותספורת האסורים כל שלשים. וסובר הראב"ד שדין תורה הוא להאסר בגיהוץ ותספורת [ולמדים זאת להלן מגידול פרע שנאמר אצל בני אהרן], אבל מהר"ם חולק על דבריו וסובר שאין בדבר איסור תורה, והלימוד דלהלן אינו אלא אסמכתא (וע' בנמוקי-יוסף ד"ה אבל אסור, שצדד בדבר).

מדברי הרא"ש שהביא דעת הראב"ד נראה שנקט בדעתו שבעת ימי אבילות דרבנן. ואולם בתשובת הראב"ד (ריא) מבואר שעיקר שבעת ימי אבילות דאורייתא. וצ"ע.

ויש מפרשים שאבילות אינה מדאורייתא כלל, אף לא יום אחד [ורק אנינות דאורייתא, לענין אכילת קדשים ומעשר וכו']. ומה שאמרו כאן 'עשה' – היינו עשה דרבנן, וכמו שמצינו כיוצא בזה בכמה מקומות (עפ"י ר"י, רא"ש, תוס'). וזה שאבל פטור מתפלין ביום ראשון – ביטלו חכמים מצות עשה מהתורה בשב ואל תעשה' משום שמעולל האבל באפר ואין נכון שישים פאר במקום אפר. הרא"ש.

א. לא הבנתי מה שהביא הרא"ש להקשות על הראב"ד ממה שלא מנו בברייתא בסנהדרין (פג) בכלל חיובי מיתה בידי שמים דין אבל שלא פרע ולא פרס. וכתב שאין לומר תנא ושייר, מפני שכתוב 'ואלו', אלא ודאי מה שאמרו 'חייב מיתה' אסמכתא בעלמא ולא חיוב מיתה ממש (וכ"כ בספר האשכול ח"ב מה, ועתוס' להלן כד. ד"ה הא). – והלא כמה וכמה חייבי מיתות לא נמנו שם, כגון מחסר מסממני הקטורת ונכנס לקדש הקדשים, ונביא שכובש נבואתו ועוד (ע' בחדושי הר"ן ובערוך לנר סנהדרין שם). [ודברי התוס' כאן יש מקום לפרש שכונתם להוכיח שאינו לימוד גמור ממקרא זה, שא"כ מדוע לא למדו פרועי ראש ששימשו במיתה מאותו פסוק, אלא ודאי שהוא לשעתו נאמר, לבני אהרן. אמנם פשוט דבריהם מורה כהרא"ש והאשכול]. וצ"ע.

ב. למעשה נוקטים שאבילות יום ראשון דרבנן, ולכך המנהג הוא שמי שמת לו מת ביום טוב שני של גלויות, אינו נוהג אבילות, שעשה דרבים דרבנן של יו"ט שני דוחה עשה דרבנן דאבילות (ע' יו"ד שצט, ג).

'אמר אביי תא שמע ומנודה שהתירו לו חכמים. אמר רבא, מי קתני שהתירוהו' (יש גורסים שהתירו עריטב"א ורש"ש) חכמים, שהתירו לו חכמים קתני'. בהרבה מקומות מצינו שרבא נחלק על אביי מחמת דקדוק הלשון, ואביי לא חש לכך. ע' במצוין בסוטה ח.

'ניגזור שמא ישהה קרבנותיו'. פרש"י שמא יקריב ביום טוב האחרון ואסור להקריב קרבנות יחיד ביום

טוב. וקשה הלא אם הוא יטעה הכהנים לא יטעו ולא ישמעו לו להקריב. ויש מפרשים שמא ישהה מלגלח עד המועד ואסור להשהות את הטומאה (עפ"י תורי"ד; שפת אמת).

תא שמע והצרוע לרבות כהן גדול. והא כהן גדול דכל השנה כרגל לכולי עלמא דמי דתנן כהן גדול מקריב אונן ואינו אוכל, שמע מינה נוהג צרעתו ברגל שמע מינה. מהשוואת הגמרא כהן גדול לרגל, ללמוד ממנו כשם שנוהג כהן גדול בדיני צרעתו כן נוהג כל אדם צרעתו ברגל, יש לשמוע שכל דיני אבלות אינם נוהגים בכהן גדול כשם שאינם נוהגים ברגל [ורק אם נעשה אבל קודם שנתמנה כהן גדול אפשר שאין עשה דכהן גדול יכול לדחות עשה דאבלות]. אך לא כן כתב הרמב"ם (אבל ז, טו). וצריך עיון גדול (מנחת חינוך רסד, כט).

וע' בשו"ת שבות יעקב ח"ג צג; הגהות חשק שלמה. וע' בישוב הקושיא בשו"ת אמרי אש או"ח קטו וב'שעורים לזכר אבא מרי' ח"ב עמ' קפב ואילך.

*

'כהן גדול מקריב אונן ואינו אוכל' – 'כי רק בשעת עבודה נדרש ממנו לבטל את רגשות הכאב הפרטי – מפני דעת ה' שבלב האומה; והן זו כל עצמה של משמעות העבודה. לא כן בשעת אכילה. כי האכילה נועדה להעלות את ההנאה הסובייקטיבית לדרגת עבודה סמלית. אך האונן על כורחו שרוי בצער, ומבחינה סובייקטיבית לבו כואב; ואי אפשר לו להגיע לכלל אותה שמחה, שאכילת קדשים באה לתת לה ביטוי'. (פירוש רש"ר הירש שמיני י, יג. וע"ע משך חכמה שם י, יח).

דף טו

'מנודין ומצורעין מה הן בתספורת'. המפרשים הקשו מה מקום יש להסתפק בדבר, הלא מקרא מפורש הוא שהמצורע ראשו יהיה פרוע; – יש אומרים שעיקר השאלה היתה על מנודים, ונקט מצורעים אגב שגרת הלשון. ויש כיוצא בזה בתלמוד (עפ"י ריטב"א). ויש אומרים שהספק הוא לפי רבי עקיבא שבסמוך שמפרש 'פריעה' לשון גילוי ולא גידול שער (עתוס' וריטב"א בשם רש"י).

ואם תאמר מהו זה שנסתפקו במנודה, הלא מפורש במשנה שהמנודה שהתירו לו חכמים נידויו מותר לגלח במועד – משמע שקודם הרגל היה אסור לגלח שאל"כ מדוע נתיר לו ברגל? ויש לומר שאין זו ראייה כי אפילו היה מותר לגלח בימי נידויו אין דרך לעשות כן מפני שהוא הולך נדהם ונזוף, והוצפה היתה נחשבת לו אילו יגלח (ריטב"א יג:).

'זבוני מיא בפקתא דערבות'. יש מפרשים 'פתקא דערבות' – מקום ציה שאין בו מים ומרוחק מן הישוב, וצריך להתרחק המנודה מהישוב (עפ"י פירוש ר"ש בן היתום. ובריטב"א משמע שבאו להורות להפך, שציון שאין המים מצויים שם והכל באים ליקח ממנו, כל שכן בשאר מלאכות. וער"ח וערוך 'פתקא' ועוד). ומשמיענו שאין לו למכור אלא כדי מזונותיו בצמצום (נמוקי יוסף. וע"ע מגדים חדשים ברכות נד).

דפים יד – טו

כו. מה דין האבל המנודה והמצורע באופנים ובהלכות דלהלן?

- א. ברגל.
- ב. תספורת.
- ג. עטיפת הראש.
- ד. הנחת תפלין.
- ה. שאילת שלום.
- ו. דברי תורה.
- ז. תכבוסת.
- ח. קריעה.
- ט. כפיית המטה.
- י. עשיית מלאכה.
- יא. רחיצה וסיכה.
- יב. נעילת הסנדל.
- יג. תשמיש המטה.
- יד. שילוח קרבנותיו להקרבה.

א. אבל אינו נוהג אבילותו ברגל, בין אם חלה עליו האבילות מעיקרא, שעשה דברים של ושמחת בחגך דוחה עשה דיחיד, ובין אם אבילות של עכשיו היא – לא יבוא עשה דיחיד וידחה עשה דברים.

א. חלה האבילות בתוך הרגל [שאינן הרגל מבטל שבעה], נוהג ברגל אבלות רק בדברים שבצנעה (תוס', עפ"י כתובות ד). ויש אומרים שאין אבלות ברגל כל עיקר (רמב"ם ועוד).

ולענין תלמוד תורה, כתבו כמה אחרונים שמותר לאבל ללמוד ברגל, שאז הוא זמן שמחה (ע' פתחי תשובה שפד סק"א שצט סק"א – בשם החכם-צבי וד-אש. ובמגן אברהם (תקמח סק"ה) נראה לכאורה לאסור. ופירש באגרות משה (יו"ד ח"ד ס,ד) שכוונתו רק על קריאת פסוקים שלא בעיון, ובוה יש להחמיר כמותו אבל לימוד מקרא בעיון וכן לימוד משנה וגמרא והלכה – מותר. ובשם הגרש"ז אייערבך מובא (בשמירת שבת כהלכתה ח"ב סה הערה קעה) שהמנהג להקל).

ב. מת ביום-טוב אחרון של הרגל, ביום טוב שני של גלויות – נחלקו הדעות האם אבלות דוחה יום-טוב שני שאינו אלא מדרבנן (כן דעת הרי"ף ובה"ג. ואפילו קריעה – כתב הראב"ד (בתשובה ריא) שקורע, ואפילו ביום קבורה שאינו יום מיתה. והנמוקי-יוסף כתב להסתפק לענין קריעה ביו"ט שני של גלויות), אם לאו (לפי שאבילות יום ראשון גם היא דרבנן – כן דעת רבנו תם, רא"ש. ועתוס' כד: ד"ה דבי). בשלחן ערוך (באו"ח תקמח, יג וביו"ד שעט, יג) פסק כדעה ראשונה, אך הביא (ביו"ד שם) שהמנהג כדעה אחרונה, שאין נוהגים אבלות. וכן נקט הרמ"א (שם) שאין נוהגים אבילות ביו"ט שני, שאף יום ראשון דרבנן (שם וע' גם באו"ח תרצו, ד).

מנודה; רב יוסף הביא להוכיח מהתוספתא שנוהג נידויו ברגל. ואביי דחה ראייתו וסבר אביי להוכיח שהמנודה אינו נוהג נידויו ברגל. ורבי דחה הוכחתו.

לפרש"י, דברי אביי נדחו בגמרא ושבה ראיית רב יוסף למקומה. וכן פסקו הרא"ש והנמוקי-יוסף [ואף אין נמנעים מלנדותו ברגל. רא"ש ונמו"י עפ"י הגמרא]. ואילו לפרוש התוס' ההוכחה שהביא רב יוסף אינה עומדת למסקנא.

מצורע; הוכיח רבא (מכהן גדול) שנוהג צרעתו ברגל (לישב מחוץ למחנה ולהאסר בגילוח. רש"י).

ב. האבל אסור בתספורת (מכך שאמר הקב"ה לאהרן ולבניו ראשיכם אל תפרעו מכלל שאחרים אסורים). וכן מנודה ומצורע אסורים מלספר.

בתוס' נסתפקו שמא רבי עקיבא חולק וסובר ש'פריעה' האמורה באבל ובמצורע אינה גידול שער אלא גילוי הראש. ואולם יש לומר שאף אם רבי עקיבא חולק בפירוש הכתוב, מדרבנן מודה שאסור מלספר (עפ"י שפת אמת).

ג. אבל חייב בעטיפת הראש (מדאמר רחמנא ליחזקאל ולא תעטה על שפם – מכלל ששאר אבלים חייבים). לדברי שמואל (כד.) כל עטיפה שאינה כעטיפת ישמעאלים אינה עטיפה. רב נחמן הראה עטיפת ישמעלים, עד גומות שבלחי, למטה מפיו. ואילו רב סובר שאף עטיפה שאינה כעטיפת ישמעלים הרי זו עטיפה (שם). ומסתמא הלכה כרב. תוס' שם).

כתבו ראשונים (עפ"י אבל רבתי): כשבאים רבים לנחם את האבל מגלה ראשו לכבוד הרבים. כתבו התוס' (כא) שאין נוהגים עתה במקומינו בעטיפה. וכ"כ הרמ"א (יו"ד שפו) שכן המנהג פשוט ואין להחמיר ולשנות במה שלא נהגו אבותינו [מפני שמביא לידי שחוק גדול מהעכו"ם ועבדים ושפחות שבינינו. תוס'; ש"ך], אבל יש לנהוג בעטיפה קצת, דהיינו למשוך הכובע למטה לפני העינים (ש"ך). ובערוך השלחן כתב שנכון לאבל לבלי להסיר הכובע מראשו כל שבעה ולישב באופן זה אם אפשר לו. ובקהילות תימן נהגו בעטיפה עד לזמננו זה.

מנודה; רב יוסף הוכיח שחייב בעטיפה, ואביי דחה הראיה.
 הלכך מנודה אינו חייב בעטיפת הראש (רי"ף, רא"ש). וצ"ב בדברי הנמוקי-יוסף שבתחילה כתב שהמסקנא לאסור, ובהמשך דבריו הביא דברי הרי"ף להקל.
 המצורע חייב בעטיפת הראש (ועל שפם יעטה). ולרבי עקיבא, המצורע צריך שיהא ראשו מגולה מכומתה וסודר.
 הרמב"ם לא הזכיר בהלכותיו איסור כומתה וסודר. ומשמע שאין הלכה כרבי עקיבא (ע' שפת אמת).

ד. אבל אסור להניח תפלין (פארך חבוש עליך – מכלל דכו"ע אסורים). ודוקא ביום הראשון שאז עיקר המיררות. ויש דעה בגמרא שאף ביום השני אינו מניח – ע' פרטים נוספים להלן כא.
 במנודה נסתפקו ועלה ב'תיקו'. וכן במצורע רצו להוכיח שאסור, ודחו.
 הרי"ף כתב שכל 'תיקו' שבכאן לקולא, ואם כן אין המנודה אסור בתפלין, וממילא חייב הוא להניחן. ואולם דעת העיטור לאסור. וכן פסק השלחן-ערוך (או"ח לה"ג) שמנודה ומצורע אסורים להניח תפלין, אבל הש"ך (שלה"ב) ועוד אחרונים פסקו שחייבים. וכתב הפרי-מגדים להניח ללא ברכה. אבל מבאור הגר"א משמע שצריכים גם לברך (מובא במשנ"ב סו"י לה. ו"א שאף הב"י חזר בו ביו"ד שלד – ע"ע בנין ציון ח"ב קלב; מאור ישראל).

ה. אבל אסור בשאילת שלום (האנק דם). רב יוסף רצה להוכיח שהוא הדין למנודה, ואביי דחה הראיה. המצורע אסור (ועל שפם יעטה – שיהו שפתותיו מדובקות זו בזו).
 א. הנמוקי-יוסף כתב שהמסקנא לאסור מנודה בשאילת שלום.
 ב. מכך שהסתפקו בגמרא בשאילת שלום במנודה, משמע שיותר לדבר עמו (וכן יש להוכיח מלהלן יז. ראשונים; תוס' סנהדרין ח.).

ו. האבל אסור בדברי תורה (האנק דם).
 א. נחלקו הדעות האם מותר לקרוא בפורעניות שבירמיה ובמגילת איכה וכד' (עתוס' להלן כא). ומסקנת הפוסקים להתיר, וידלג פסוקי נחמה. וכן מותר ללמוד בהלכות אבלות בפשוטם של דברים. וכן לומד ספרי מוסר ויראה להתעורר בתשובה שלימה (ע' מאירי להלן כא, ועוד). ויש לשמוע מדברי הריטב"א, שלימוד בדברים הרעים [באבל ובתשעה באב] אינו אלא התר אך לא משום חובת תלמוד תורה (עפ"י מנחת שלמה ח"ב צה, ג. וע"ש צו, ט ובשו"ת יביע אומר ח"ב יו"ד כו ובמאור ישראל להלן כא).
 ובירושלמי (ה"ה) אמרו: אבל שונה במקום שאין רגיל לשנות, שאין זה שמחה (הגהות אשר"י, מאו"ז).
 ב. אין חילוק לענין לימוד האבל בין דיבור להרהור שהרי עיקר השמחה הוא מן הרהור, ואם יקרא אדם כל היום ולא יבין מה שמחה היא לו (עפ"י שו"ת מהרי"ל רא"ב).
 מי שהרבים צריכים להוראותיו וללימודיו – להלן כא.
 המנודה שונה ושונים לו. מותרם, בתרם, לאחר ששים ימי גידוי. ויש מחמירים לאחר שלשים יום שיהא כמותרם. ערש"י והגהות אשר"י לא שונה ולא שונים לו, אבל שונה הוא לעצמו שלא יפסיק את לימודו. המצורע מותר בדברי תורה כרגיל (שלא נאסר אלא לבעל קרי מתקנת עזרא, משום אימה ויראה).

כתבו ראשונים שאין לאבל להרבות בדברים שהמרבה בדברים נראה כמי ששכח צערו ואינו נראה כאבל (עפ"י שבלי הלקט הל' שמחות [וערא"ש סוכה פ"ב ז]. ואין רחוק מן הפשט לפרש 'האנק דום' על דיבורים בעלמא וכמו 'ידם אהרן', אם כי מדינא לא נאסר אלא שאילת שלום ודברי תורה).

ז. **אבל אסור בתכבוסת** (...ויאמר אליה התאבלי נא ולבשי נא בגדי אבל ואל תסוכי שמן והיית כאשה זה ימים רבים מתאבלת על מת). והוא הדין למנוחה ולמצורע.
גם כשיש לו בגדים מכובסים אסור ללבוש, ואין חילוק אם יש לו חלוקים הרבה או יש לו רק אחד (עפ"י תוס' יח. ד"ה אע"ג).
ע"ע להלן כג.

ח. **אבל חייב בקריעה** (מדקאמר רחמנא לבני אהרן לא תפרמו).
מנוחה – ספק (ולקולא. רי"ף).
ורבי אליעזר (בב"מ נט:): קרע בגדיו. ושמא היה מחמיר על עצמו, או היה מסופק כשם שאנו מסופקים, ולכן קרע (עפ"י תוס').
מצורע חייב (בגדיו יהיו פרמים).
המנוחה-חינוך (קעא, ב) כתב לשמוע מלשון הרמב"ם שהמצורע אינו חייב לקרוע כאבל אלא דיו בלבישת בגדים קרועים (וכן צידד לפרש בשפת אמת כאן, ע"ש). ויש חולקים (ע' הגהות ארץ צבי על מצבת משה כאן).

ט. **אבל חייב בכפיית המטה** (דמות דיוקני נתתי בהם ובעונותיהם הפכתיה – כפו מטותיהם עליה).
עכשיו לא נהגו בכפיית המטה מפני שיאמרו העכו"ם שהוא מכשפות. ועוד שאין המטות שלנו עשויות כמטות שלהן כדי שיהא ניכרת בהם הכפייה (עפ"י תוס' כא. סמ"ג ועוד; שלהן ערוך יו"ד שפז, ב).
יש נוהגים להפוך הכר והכסת (עב"י; רעק"א). ויש נוהגים להפוך מטתו של הנפטר או לכסותה (עפ"י מעבר יבק ועוד).
מנוחה ומצורע – תיקו.
כל 'תיקו' שבענינו – לקולא (רי"ף בהלכותיו ובשו"ת ח"א רצא. וכ"מ ברמב"ם; שו"ת הרשב"א המיוחסות לרמב"ן רסג).

י. **אבל אסור בעשיית מלאכה** (והפכתי תגיכם לאבל. ומדרבנן הוא – כדלעיל יא), אבל **מנוחה מותר**.
ובמצורע נסתפקו.
ע"ע להלן כא).

יא. **אבל אסור ברחיצה ובסיכה** (ואל תסוכי בשמן. ורחיצה בכלל סיכה שנאמר ותבא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו. רש"י). והמנוחה – רב יוסף הביא להוכיח שאסור, ודחו הוכחתו (ולא נפשט הדבר. רא"ש). וכן **במצורע נסתפקו**.
האבל אסור ברחיצת כל גופו אפילו בצונן. ופניו ידיו ורגליו – בחמין ולא בצונן (עפ"י תענית יג, ע"ש; רי"ף יג. ועוד). ורחיצה לרפואה כגון יולדת, וכן רחיצה להעברת לכלוך שאינה

רחיצת תענוג, או מי שהוא אסטניס – מותר (עפ"י רא"ש ועוד. ומטעם זה מותר לאלב לצחצח שיניו. כן מובא בסו"ס פני ברוך בשם גדולי הוראה).
סיכה כלשהו אסורה, ואם להעביר הזוהמה – מותר (שם).

יב. אבל אסור בנעילת הסנדל (ונעליך תשים ברגליך – מכלל דכולי עלמא אסורים).

במנודה – רב יוסף הביא להוכיח לאסור, ודחו.

רבי אליעזר נהג איסור בדבר (ב"מ נט), ואפשר שהחמיר על עצמו או משום שהיה מסופק בדבר כשם שאנו מסופקים (תוס'). ויש שנקטו לחומרא (ראב"ד, ערא"ש ונמו"י; שו"ת הרשב"א תקע; ריטב"א תענית יג; טור יו"ד שלד. וע"ע: שו"ת המיוחסות לרמב"ן רסג; שו"ת הריב"ש קעג).

במצורע – תיקו.

מדברי הברייתא שהביאו בגמרא יוצא שהמנודה ודאי אסור או בנעילת הסנדל או ברחיצה [ואפשר בשניהם] אלא שאין מוכח איזה מהם (עפ"י תוס'. וע' בגליון הש"ס ובשפת אמת וחדושים ובאורים).

יג. אבל אסור בתשמיש המטה (וינחם דוד את בת שבע אשתו ויבא אליה...). [מעשה באחד ששימש מטתו בימי אבלו ושמטו חזירים את גוייתו. להלן כד. ע"ש].

א. שאר הרחקות מותרות, אבל אין להם לישן בקירוב בשר (עפ"י רא"ש וש"פ. וע"ש בהגהות אשר"י להלן לו). ומשום הרחקה נכון להרחיק שלא לישן עמה במטה אחת אפילו הוא בבגדו והיא בבגדה (יו"ד שפג).

ב. יש אומרים שאף על פי שמקצת היום ככולו, אין לאלב לשמש מיטתו ביום השביעי עד ליל שמיני (עפ"י ספר חסידים רמ; שו"ת מהר"ם מרוטנבורג, פראג תקמט). ויש אומרים שאין זה איסור מדינא אלא משנת חסידים. ויש מי שהתיר בשעת הדחק אף לאחר מקצת ליל שביעי (ע' מצבת משה, ו; מאור ישראל להלן כד).

במנודה; רב יוסף סבר להשוות מנודה בידי אדם למנודה לשמים כישראל במדבר, ולהתיר. ואביי דחה הוכחתו שמא מנודה לשמים קל יותר.

ע' בפירוש בעל הטורים על התורה (וזאת הברכה לג, כד) שנקט שמנודה אסור בתשמיש.

מצורע בימי ספורו אסור בתשמיש המטה. בימי חלוטו – מחלוקת תנאים (כדלעיל ז).

א. הרמב"ם (טומאת צרעת י, ו) פסק שמותר.

ב. מצורע מוסגר – לרש"י אסור בתשמיש. ותוס' ועוד חולקים וסוברים שדינו כמצורע מוחלט.

ג. מצורעת מותרת בתשמיש אף בימי ספורה (ע' כריתות ח: רמב"ם טומאת צרעת יא, א).

יד. אבל אינו משלח קרבנותיו (שלמים – בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא אונן).

א. הרמב"ם (ביאת מקדש ב, יא) כתב שאבל אינו משלח קרבנותיו כל שבעה. ומשמע מסידור דבריו שהוא מדאוריתא ואף בדיעבד לא הורצה. וצריך עיון הלא מהתורה אין אבילות נוהגת אלא יום אחד (עפ"י מנחת חינוך רסד, ל).

ב. מוכח מדברי רש"י שברגל משלח האבל את קרבנותיו, וכן כהן גדול משלח קרבנותיו כל השנה (עפ"י מנחת חינוך רסד, ל. ותמה על השמטת הרמב"ם דין זה. ובמקום אחר (תצ, ח) נסתפק המנ"ח כשנעשה אבל בליל יו"ט הראשון, אם ראוי לקרבן ראייה אם לאו. וע"ע). ואולם אכילת קדשים אסורה לאונן אף ביום

שאלות ותשובות לסיכום מסכת מועד קטן

טוב (עפ"י רש"י זבחים ק; תורת האדם לרמב"ן. וכן הוכיח המשנה-למלך (אבל ג) מיומא יד וכן השעה"מ (מעה"ק ג,ג) וערוך לגר (יבמות ע) מפסחים צב). ויש מתירים (כן מבואר בתורי"ד כאן וכן בריטב"א. וע' אור שמח ביאת מקדש ב; שו"ת בנין ציון ח"ב קכו; זכר יצחק מג-מד; מנחת שלמה ח"ב צב).
ג. יש אומרים שקרבנות הבאים על חטא כחטאת וכאשם, האבל משלח קרבנותיו, שלא יהא עומד בחטאו ומחוסר כפרה (מובא בריטב"א).

מנודה; לדעת רב יוסף יש להוכיח מישראל במדבר שהיו מנודים ושלחו קרבנותיהם. ואביי דחה שמא מנודה לשמים קל יותר.

ובמצורע, הוכיחו מדברי רבי שמעון שאינו משלח קרבנותיו (וביום באו... יקריב).

שילוח קרבנות בשאר טמאים – ע' בפסחים סב.

דין מי שמת בנידויו ועוד בדיני נידוי – ע' בברכות יט.

דף טז

כז. א. כיצד מנדים ומחרימים?

ב. מהו משך זמן הנידוי והנזיפה?

ג. שלשה שנידו, האם צריכים הם עצמם להתיר או אפשר באחרים? ומה הדין כשמת אחד מן המנדים?

ד. מה דינם של המנודה לרב / לתלמיד / לעירו / לעיר אחרת / לנשיא / לכל ישראל?

א. מי שנתחייב נידוי, משגרים אליו שליח בית דין ומזמינים אותו לדון (וישלח משה לקרא לדתן ולאבירם בני אליאב) לפני אדם גדול (ויאמר משה אל קרח אתה וכל עדתך היו לפני ה'. לא אמר 'לפנינו' – מכאן שאם יש גדול מומחה צריכים לחלוק לו כבוד ולהזמין בשם המומחה), 'אתה ופלוני' (אתה והם ואהרן) 'בזמן פלוני' (מחר). וקובעים לו זמן נוסף (שאם לא בא בראשון יהא לו זמן אחר (רש"י). קראו שם, פרעה מלך מצרים שאון העביר המועד). ואם נוהג בהפקרות וחוצפה בשליח בית דין, ובא השליח ואמר – אינו כלשון הרע (העיני האנשים ההם תנקר – ואם לא שהשליח אמרו למשה לא היה יודע. והשליח נאמן על הבית-דין לנדות על פיו. ב"ק קיב; רי"ף).

וכשבא לנדות, צריך השליח לומר דעת פלוני הרב לנדותך (אורו מרוז אמר מלאך ה'. שאם לא אמר כן אין להאשים את זה שלא חש לדבריו, כי סובר שהשליח מדעתו אמר. נמוקי יוסף). ומחרימים אותו (אם ירצו בית דין להחמיר עליו עוד. יו"ד שלה, ח) בארירה (אורו ארור). ומחרימים גם את האוכל והשותה עמו ואת היושב בד' אמותיו (ארו ארור י' ש ב' ה').

זה דוקא אם ראו בית דין קושי האיסור והעבירה, ואין היושב והאוכל עמו מנודה ממילא אלא אם כ"ד נידוהו בפירוש (עפ"י רא"ש; יו"ד שם ט. וע' גם בשו"ת הרי"ף ח"א רפא). אשתו ובניו מותרים להיות עמו (עפ"י סמ"ג; ראב"ד; ריטב"א; רא"ש; שו"ת הרשב"א ח"ד רטז ובמיוחסות לרמב"ן רסו).

ומפרטים את חטאו בציבור (כי לא באו לעזרת ה'. ואמר עולא: בארבע מאות שופרות החרים ברק לרזו). והרשות ביד בית דין להפקיר נכסיו (וכל אשר לא יבא לשלשת הימים כעצת השרים והזקנים יחרם כל רכושו והוא יבדל מקהל הגולה) ולרבי עמו ולקללו, להכותו ולתלוש שערו ולהשביעו ולכפותו ולאסרו לעשות הרדפה (רש"י: לנדותו מיד כשאינו מציית לדין. וגאון פירש: קשירת קנים וחבישתו ביניהם, שלא יעמוד בבית האסורין בריוח (מובא ברא"ש). וברמב"ם (סנהדרין כד, ט) נראה שמפרש: דחיפה וסחיבה על הארץ (מ"מ. וע"ע בערוך ונמו"י). ואריב עמם ואקללם ואכה מהם אנשים ואמרטם ואשביעם באלקים...; הן למות הן לשרשי הן לענש נכסין ולאסורין).

רעט